

Kráska a majestátnost květu leknínu. Foto: Petr Krása.

Zajímavosti Poříčského lesa

Petr Krása, AOPK Karlovy Vary

V Sokolovské pánvi se mezi Královským Poříčím a Novým Sedlem nachází jedno ucelené lesní území zvané Poříčský les. Na mapě zaujímá plochu čochovitého tvaru, která je severojižně zploštělá. Na první pohled se nejedná o místo hodné pozornosti, ale na ten druhý a další už může leckoho přeci jen zaujmout. V čem, to se pokusím přiblížit v následujících řádcích.

Pro začátek je potřeba vědět, že celé území s nadmořskou výškou od 440 do 490 m n. m. se nachází na písčových vrstvách třetihorních sedimentů starosedelského souvrství, což do značné míry předurčuje jeho přírodní charakter. Ale do současného stavu ho také významně formovala antropogenní činnost, ať už v podobě lidského sídlení nebo průmyslové činnosti. Na jihu je území ohraničeno téměř 50 m hlubokým kaňonem řeky Ohře a v přibližně 200 metrovém předsazení obdobným, ale uměle vytvořeným, až 20 m zahloubeným

komunikačním zářezem, kterým vede železniční trať. Strmé a skalnaté svahy říčního kaňonu dávají existenci přirozeným doubravám, spodní části pak vlhkým olšinám. V horních partiích údolí se nacházejí vodorovně situované pseudokrasové jeskyně a kapsy, z nichž ty větší dosahují více než desetimetrových délek. Pro ochranu těchto fenoménů tu byla v roce 1976 zřízena Přírodní památka Údolí Ohře. Celý Poříčský les úhlopříčně protíná silnice I. třídy, dnes přestavovaná na rychlostní silnici Sokolov – Karlovy Vary. Další silnice se nachází v severní části. V západní části je postavena rozvodna elektrické energie s doprovodnými elektrickými vedeními a k ní vedoucími obslužnými silničkami. V oblasti Pískového vrchu (495 m n. m.) se nachází pozůstatky selského dobývání, a to jak povrchového, tak v chodbách mělce pod povrchem. Z této těžby zde zůstávají dodnes zjevné lůmky, terénní deprese a propady (Jiskra 2010,

Přehledová mapa Poříčského lesa a nejbližšího okolí.

ústní sdělení). Ve 20. letech 19. století tudy dokonce vedla 3,3 km dlouhá visutá Bleichertova lanovka sloužící k dopravě vytěženého uhlí z lomu Michael u Starého Sedla k nakládací rampě u nádraží v Novém Sedle (Jiskra 1993). Patky sloupoví této lanovky jsou v terénu stále nalezitelné. Při severozápadním okraji lemují území drobný Pstružný potok a na severu je striktně ohraničeno lomovými srázy do aktivního povrchového hnědouhelného dolu Družba. Ten se na úkor Poříčského lesa neustále rozrůstal a zastavil se až v devadesátých letech 20. století na území osady Horní Pískovec (také označované jako Pískový vrch), ze které zde zůstalo jen 7 posledních domů, dodnes obývaných.

Na hraně lomu zde vznikla jedna ze 2 oficiálních vyhlídek na rozsáhlou dolovou těžbu, ze které je vidět celé dění těžby uhlí doprovázející. A když už jsme na vyhlídce, nemůžeme vynechat zdejší geologickou zvláštnost – tzv. karlovarská dvojčata. V odkrytých erodovaných vrstvách v okolí vyhlídky se dají nalézt 2 vzájemně rostlé krystaly ortoklasu. Jednotlivé krystaly mohou dorůstat i 10 cm a jsou do sebe na své větší ploše prorostlé, vzniká tak zajímavý mineralogický útvar.

Posuňme se ale od historie, geologie a geomorfologie k vlastnímu lesnímu komplexu a jeho hodnotám v živé přírodě. Lesní prostředí zaujímá téměř celé území

a představují ho smíšené až listnaté lesy, od přirozených vzdálené, značně degradované. Nejčastěji se tu střídají doubravy, bučiny a smrčiny, místy najdeme staré březové háje. To, že se nacházíme na místě původních kyselých doubrav, napovídá mimo bylinného patra i všudypřítomný dub letní v podrostu, a to i včetně částých semenáčků. Bylinný podrost lesa je druhově chudý, zmiňme jen že na nepatrně vlhčích místech se nachází v trsech bezkolenc rákosovitý (*Molinia arundinacea*), který posouvá porosty k vlhkým doubravám.

Geologická zvláštnost Poříčského lesa – tzv. karlovarská dvojčata. Foto: Petr Krása.

Pohled do interiéru březového háje. Foto: Petr Krása.

Ze zajímavějších rostlin je tu možné nalézt snad jen krušník široolistý (*Epipactis helleborine*), prhu arniku (*Arnica montana*) nebo lýkovec vonný (*Daphne mezereum*). A tak pestrá struktura lesa, jak druhová, výšková, prostorová i věková dává předurčení alespoň pro bohatou ptačí faunu.

Opustíme samotné lesy a podívejme se na vybrané botanicky zajímavější lokality. Jednou z nich je přilehlé

okolí severní příjezdové cesty k elektrárenské rozvodně. Jedná se o doprovodný pás souběžný s cestou, který je udržován jako bezlesí pod elektrovodem a nedochází tak k jeho zarůstání. V rozvolněně zatravněných místech střídaných nezapojeným smrkovým zmlazením se v několika desítkách kvetoucích exemplářů vyskytuje prstnatec Fuchsův (*Dactylorhiza fuchsii*). Roste tu spolu s hruštičkami menšími (*Pyrola minor*), lnem počistivým (*Linum catharticum*) a vítodem ostrokřídlym (*Polygala multicaulis*). Bohužel v roce 2009 došlo při asfaltovém

zkapacitňování silničky k významnému zásahu do této lokality, a tak až letošní rok, případně následující, ukáží, do jaké míry byl zásah pro rostliny destruktivní.

Nedaleko odtud, v místech zvaných Vřesoviště, které leží v okolí stejnojmenné kóty (480 m n.n.), a podle drobných starých kamenných snosů bylo v minulosti zajiště bezlesé se dnes nachází starý březový háj. A právě na jeho pomezí s kulturní smrččinou se nachází 2 antropogenní jámy čtvercového tvaru o ploše 50–100 m², obě jsou zavodněné. V jedné z nich, té méně zastíněné, nalezl počátkem tohoto století pan Pavel Salák vedle rdestu vzplývavého (*Potamogeton natans*) početnou populaci silně ohroženého zevaru nejmenšího (*Sparganium natans*). Porost této velmi zajímavé vodní rostliny zaujímá skoro polovinu bahnitě nádrže, rostlina je zde vitální a každoročně kvete. Druhá nádrž, vzdálená asi 50 m je téměř bez vegetace.

Prstnatec Fuchsův (*Dactylorhiza fuchsii*). Foto: Petr Krása.

Za další centrum zajímavosti Poříčského lesa musíme bezpochyby považovat Lesní rybník. Ten je plošně největším z několika vodních ploch a rybníků ležících v širším okolí Pískového vrchu (495 m n. m.). Je potřeba upřesnit, že v minulosti zde bylo celkem 5 rybníků a několik menších tůní, všechny v širším okolí Pískového vrchu. Dolní lesní rybník (nejčastěji označován jen jako Lesní rybník a někdy jako Velký lesní rybník), Horní lesní rybník (často beze jména a někdy nazývaný Malý

Porost skřípince jezerního (*Schoenoplectus lacustris*). Foto: Petr Krása.

lesní rybník) a 2 bezejmenné rybníky (dnes zaniklé) jsou velmi stará rybníční díla, která sloužila svým účelům po několik staletí neboť jsou jako taková zmiňována již na mapách I. vojenského mapování z roku 1764–1768.

Pouze rybník Prádlo je mladší, stále ještě chybí na historické mapě z konce 19. století. Dnes je však z velké části odvodněný, funkci rybníka neplní a zbyla z něj jen mělká zastíněná tůň o rozloze poloviny původního díla. V současné době tedy existují pouze dva lesní rybníky. Oba jsou napájeny pouze srážkovou vodou a jarním táním sněhu (stejný zdroj vody měly i ty zaniklé), můžeme jim tedy říkat rybníky nebeské. Zatímco ten menší je téměř celý zarostlý vegetací, opakem je ten větší. Jedná se o podélný rybník s dlouhou hrází a menším litorálem. Na hrázi roste mnoho věkovitých dubů, z nichž některé leží napříč hrází jako vyvrácené větrnými smrštěmi z počátku tohoto století. Když jsem si pro sebe tento rybník objevil, byl v litorální části zarostlý zejména přesličkou poříční (*Equisetum fluviatile*), při březích hráze byl častý puškvorec obecný (*Acorus calamus*), v trsech tu byl kosatec žlutý (*Iris pseudacorus*) a dvě větší skupinky vysokého skřipince jezerního (*Scheuchzeria palustris*). Ve vodě se objevovala bublinatka jižní (*Utricularia australis*), na vodní hladině při březích rdesno obojživelné (*Persicaria amphibia*) ve vodní formě a uprostřed rybníka se daly vyhlédnout menší plovoucí skupinky kriticky ohroženého a chráněného, čistě bílého kvetoucího leknínu (*Nymphaea* sp.). Jak dlouho zde roste není známo, každopádně sem byl buď zavlečen nebo vysazen. S největší pravděpodobností se jedná o leknín bělostný (*Nymphaea candida*), který je v kraji ojediněle znám z Chebska a Ašska. Uvažovat lze i o leknínu bílém (*Nymphaea alba*), který není v kraji původní, ale občas se objevuje jako vysazovaný. Oba druhy jsou značně proměnlivé a bez prověření květních detailů je jejich taxonomické zařazení problematické.

Návrat na rybník po několika letech mi přinesl překvapení ve výrazném zvětšení populace leknínu, vytvářející na hladině překrásné scenérie v podobě desítek plovoucích listových „koláčů“. V letních měsících na hladině kvetlo až ke stovce bílých květů. Při prováděném mapování obojživelníků tu bylo zjištěno tyto druhy – skokan zelený (*Rana kl. esculenta*), skokan hnědý (*Rana temporaria*), čolek velký (*Triturus cristatus*) i čolek obecný

Detail květu silně ohroženého zevaru nejmenšího (*Sparganium natans*). Foto: Petr Krása.

(*Triturus vulgaris*). V roce 2009 ale nastal rapidní obrát, průhledná voda se stala zakalenou. Za příčinu lze usuzovat vliv rybí obsádky, která buď značně vyrostla z původní únosné míry nebo tu byla později doplněna na hospodářské množství, rybník slouží jako chovný. Z litorálu jejím přičiněním mizí porosty přesliček, mizí i puškvorec a dokonce i skřipinec. Obdobné je to i s obojživelníky. Kdo je zatím nahrazen, je leknín a jeho hladinové formace. Jak se stav bude vyvíjet dále, ukážou následující roky.

Tím uvedené zajímavosti sice končí, ale to neznamená, že území neskrývá další – zajisté nebyly vyčerpány. Naopak, Poříčský les ukazuje, že i v prostředí na okraji průmyslového Sokolovska a v místech opakovaně narušovaných můžeme hledat a nalézat drobné i větší neobyčejnosti.

Literatura:

Jískra J. (1993): Z historie uhelného hornictví na Sokolovsku, Chebsku a Karlovarsku. – Sokolov, 328 stran.

Kráska P. (2005): Plán péče o přírodní památku Údolí Ohře na období 2007–2016. – Ms., 27 p. (Archiv KÚ Karlovarského kraje).

Procházková F. (2001): Černý a červený seznam cévnatých rostlin (České republiky (stav v roce 2000). – Příroda, Praha, 18: 1–166.

Salák P. 2003: Údolí Ohře 11–23-01 (K0153). – Závěrečná textová zpráva k mapování biotopů soustavy Natura 2000 a Smaragd (Archiv AOPK ČR).

Zahradnický J. & Mackovič P. (eds) (2004): Plzeňsko a Karlovarsko. In: Mackovič P. & Sedláček M. (eds): Chráněná území RR, svazek XI. – AOPK ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 588 p.